

PÁVA
ADORJÁN

» JEGYZET

Sajtókod az elpárolgó Erdély felett

Tizenhét éves krónikás pályafutásom egyik legszívzörítőbb emléke, amikor egy régi elbocsátáshullám közepette a kirúgott lapterjesztő elénk állt, és azt mondta: jó-jó, de mi lesz azzal a vak bácsival, akinek – a nap „fénypontjaként” – felolvastuk az egész újságot?! Mi, újságírók, csak ültünk és hallgattunk, emésztett a tehetetlenség, megett a fene az egészet – gondoltuk. És hát az a tehetetlenség-érzet bizony végigkísérte munkánkat, életünket. Hiszen újságíróként nem az volt a feladatunk, hogy eladjuk, terjesszük, kiszállítsuk a reggeli kávé mellé a lapot. Ám a szerkesztőségi telefon javarészt mégsem azért csörgött, hogy agyba-főbe dicsérjenek ezért vagy azért a kiváló írásért, hanem hogy leteremtsenek, mert ide vagy oda nem érkezett meg az újság.

A teljesen jogos felháborodás mindenkit nagyon megviselt, ám nem volt mit tenni, nekünk a saját dolgunkkal kellett törődnünk. Sok idő kellett, míg megértettük, mekkora anyagi erőfeszítésekbe kerül egy országos napilap terjesztésének megoldása önerőből. A fenntarthatatlan helyzetre pedig jött a legalább annyira rossz, ugyanúgy öngyilkosságba hajszoló megoldás: a Román Posta. Amely néhány év alatt úgy megrostálta kedves előfizetőinket (akiknek egyszerűen nem vitték ki a lapot, jó esetben utólag, egyszerre többet vagy csak néhányat), hogy mára már tényleg csak a „legerősebbek”, a leghúsebbek, esetleg a legerencsésebbek maradtak – még így is szép számban, mindannyiunknak szívből köszönjük a kitartást a végsőkig!

Közben pedig jött, látott és hódított az internet. Így visszazongolva, megmosolyogató, ahogyan az elején például még sportolókat, edzőket, gyúrókat, sportszarnokportásokat kellett hívogatnunk, üldöznünk, hogy megtudjunk egy-egy meccseredményt – és milyen nagy szó volt, hogy megtudtuk, és behoztuk a lapba! Miközben ugye ma bárkinek bármilyen néhány kattintás. Lassacskán, ahogyan az idő telt, nálunk is felismerték az online jelenlét fontosságát, hogy aztán idővel prioritást élvezzen a portálunk a lappal szemben. Pontosan azért, ami a Krónika eredeti küldetése: az újságírás tájékoztató, tényfeltáró, elemző, tematizáló, valamint véleményformáló erejével szolgálja magyar nyelven az erdélyi magyarság közösségi érdekeit, mégpedig minél több közösségi tagot, képviselőt, döntéshozót elérve. És mindezt hiteles, műfajilag tiszta, témaérzékeny, közérthető, igényes, felülnézetet adó, értékorientált, Erdély-központú, erdélyi magyar szemszövegnek alárendelt, abból kitekintő újságírással. Elsődlegesen azokhoz szólva, akik szélesebb látókörű, művelt, érdeklődő, közösségekben is gondolkodó, közösséget építő, megtartó olvasók. Ugyanakkor azokhoz is, akik minket olvasván könnyebben őrzik meg, gyakorolhatják anyanyelvüket.

Elérkezett hát a pillanat, amikor – bő 23 év elteltével – leáll a nyomdagép, a fentebb vázolt küldetésnek pedig immár kizárólag az interneten, online, honlapunkon keresztül próbálunk megfelelni. Mégpedig rendkívül kiélezett helyzetben. Hiszen talán még soha nem volt annyira szükség a hiteles, ellenőrzött tájékoztatásra, a szakmai eszközökkel feldolgozott információk közlésére, mint manapság: amikor gyakorlatilag a zsebünkben hordozzuk, a markunkban tartjuk a világot, és nagyon nem mindegy, melyik apró picit pontján kattintunk léket rajta. Hiszen egy tapasztalatlan kéz egyetlen gombnyomással könnyen magára zúdítja az információs társadalom, a digitális (al)világ minden szennyét-mocskát – az áldozat észre sem veszi, hogy magával ragadta az álhírát, az olcsó propaganda, butítás, félrevezetés, agymosás. Közben pedig csak fokozza a tájékoztató-tájékoztató válságot a közösségi oldalakon tapasztalt véleménymegizmosodás, -fitogtatás, a szemellenzős, elvakult atyafik parttalan kommentárdobálása. Egy olyan felületen, ahol irreleváns, hogy például a koronavírus témájában egy orvos vagy egy traktorista „érvel” – utóbbi jobban tudja és kész, „őt már nem lehet átverni”.

Budapest, Bukarest és mi

Ilyen körülmények között nagyon, de nagyon nehéz hiteles, igényes, szakmai alapokon működő újságírással elérni az olvasókat – még ingyen is. Ráadásul miközben rengeteg embert magával ragad a közösségi oldalakon terjengő hírszalag, az erdélyi magyar médiának két másik óriási „konkurenciával” is meg kell küzdenie: az anyaországi, illetve a román digitális sajtóval. Emlékszem, mekkora dolog volt, amikor a régi jó MTV Híradójának időjárás-jelentésében megjelent a térképen Arad, Kolozsvár, Székelyudvarhely is. Meg a Duna Tévé, meg a tematikus határon

túli műsorok. Aztán meg az erdélyi „sztárok” a tehetségkutatókban, főzőműsorokban, valóságshow-kban... Csodálatos érzés volt egyé válni az éterben az anyaországgal. Miközben körömrágyva figyeltük azt is, mi történik Bukarestben, vagy éppen hogyan áll helyt egy-egy RMDSZ-es politikus a román médiatűzésesség kamerái-mikrofonjai előtt – legalább tudja elmondani, amit akar románul, ne bakizzon nagyot... Mindkét fősodrat könnyen hátrára vett, mindkettőben otthonosan mozogtunk, miközben azért jól tudtuk: igazából egyik sem teljesen a miénk, sőt inkább valahol a kettő között vagyunk.

És bizony ez az az egyedi erdélyi magyar létérzés, szemzög, nézet, gondolkodásmód, viszonyítási alap, amely 1999-ben életre hívta, aztán folyamatosan éltette, élteti a Krónikát is. Azt a sajtóterméket, médiumot, mely – hosszú éveken keresztül egyetlen – országos napilapként úgy próbált beszámolni, úgy írt például egy fontos sepsiszentgyörgyi történésről, hogy az a nagyváradi olvasót is érdekeltje, hogy a szatmári magyar is elismerően bólogasson, követendő példát találjon abban, vagy éppen megbotránkozzon azon, mi történik Marosvásárhelyen vagy Csíkszeredában. Megteremtette a lehetőséget, alaposan rásegített, hogy az emberek ne csak szülővárosuk, szűk térségük dolgai iránt érdeklődjenek: ne csak az foglalkoztassa

őket, éppen hol van csőtörés, vagy hogy melyik szomszéd távozott az élők sorából. Hanem a tágabb értelemben vett haza, Erdélyország „teljes jogú” polgáiraiként tisztában legyenek valamennyi fajsúlyos történéssel, együtt örüljünk és együtt sírjunk, ha pedig netalántán erőt kell felmutatni, azt közösen tegyék.

Hát nem kellett az erőnk: csendben vagyogtunk, gyengülgettünk. Miközben Budapest felől felerősödött a nemzetegyesítési láz, Bukarestben tovább araszolgotott a kis rommagyar lépések, alkudozások politikája. Kétségtelen, hogy amink ma még van, azt igen nagy részben e két „forrásnak” köszönhetjük. Miközben nagyon sok mindenünk nincs. A hiánylista hosszánt mindenki, de mindenki felelős valamilyen formában. Semmi értelme belekezdeni, csupán egyetlen dolgot említenék most: a valódi, élő, hatni, alkotni, gyarapítani képes, erős, több lábón álló, kiteljesedett erdélyi, erdélyi magyar identitás.

Rengeteg vesztődünk, vesztődünk Székelyföld autonómiájának kérdésével, aminek bizonyára sokan szurkoltak, szurkolnak a régió kívül élő több százezer magyar közül is, de azért valljuk be őszintén: ez igazából nem a Kolozsváron, Nagyváradon, Szatmáron, a Szilágyságban, a szörványban éldegélő magyarok sorsfordító ügye. Miközben felmérések is igazolják, hogy legtöbbször Erdélyt tekinti elsődleges hazájának, az elmúlt évtizedekben sem az RMDSZ, sem pedig az ellenzéke nem merte nyíltan zászlajára tűzni, kitartóan képviselni Erdély autonómiájának kérdését, amely már bizony a teljes erdélyi magyarságot „lázban” tarthatta volna. Hogy miért történhetett így? Tudjuk: mert akkor már nem csak mi vagyunk, hanem a jóval nagyobb számú erdélyi románság is „belép a képbe”. A „keveredés”, esetleg egy vegyes párt gondolatától pedig iszonyodnak a tulipános, csillagos, fenyőfás irodákban, de még Budapesten is. Érthető okokból – de ez a nagy

csend, elzárkózás jelentős mértékben hozzájárulhatott a jelenlegi állapotokhoz: az erdélyi identitás lassú feloldódásához-elpárolgásához. Ha egyáltalán volt-van ilyen valójában. Mondogatni persze könnyű, de talán igazából csak akkor érezhető, ha elhúzzunk innen a messzi idegenbe: hiányzó hegyek, ízes mondások, a zakuszká, vineta meg a disznóvágás illata...

Merthogy itthon a székelyek székelyek, jól elvannak magukban, a maguk bajaival, igen nehezen akaródnak néha legalább merő pillantást vetni a hegyeken túlra. És közben, akárcsak az Erdély más vidékein élő magyarok – tömbben, vegyesen vagy szörványban, szinte mindegy –, nagyon, nagyon sokan beülnek este a tévé elé, és eresztik az M1-et, az RTL Klubot, vagy telefont simogatva szívják magukba a digitális Magyarországot, teljes felszerelésben: pesti dugóval, kreált sztárocskakkal, mélyen belpolitikai adok-kapokkal, ideológiai cakkumpakkal. Vagy ott a másik véglet: bekapcsolják a Pro Tv-t, rákattannak a millió román portál egyikére, és ugyanúgy felszívódnak, csak „románul”, a román világba, román csatornákon keresztül.

Piaci érték és politika

És akkor itt vissza is térhetünk kiindulópontunkhoz, a Krónikához, de akár általánosíthatunk is: a teljes (mérvadó, saját tartalmat gyártó) erdélyi magyar sajtó valamilyen formában – ugyanúgy, mint mi – egyfajta sajátos küldetésnek tesz eleget. És ennek teljesítése, ez a fajta közszolgálat sajnos nem hordoz magában, ma már szinte képtelenség saját lábra állítani. Azaz a manapság „kötelező” vadkapitalista szemüvegen keresztül nézve nem termel pénzt, nem lehet meggazdagodni belőle, csak mínuszokat hoz, tehát nagyon rossz befektetés.

Pedig erre bizony áldozni kell. Na de akkor ki teszi ezt meg? Valamennyi érintett hibája, hogy az elmúlt három évtizedben az erdélyi magyarság nem tanította gyermekeit a közösségi identitás megőrzést szolgáló valódi, gyakorlati (anyag) áldozathozatalra, elmulasztotta a sikeres vállalkozói réteg aktív bevonását, amelynek – tisztelet a néhány kivételnek – esse ágában sincs havonta egy fix összeget erre szánni.

Eközben pedig azok, akik „belsőként” valóban hisznek az erdélyi magyar média identitás megőrző küldetésében, folyamatosan partnereket keresnek. És bizony, sajnos jó ideje úgy néz ki, csak a politika látja ennek létjogosultságát, csak a politika működtet effajta társkereső rovatot. Tetszik, nem tetszik: most, ma, manapság senki nem tud jobbat, ami valóban működhet is nálunk. Hacsak nem blogot, keveseknek nagyon helyi valamit, réteglapot, vagy mint számos példa van rá itthon is: névtelenül hírlopkodó, bűnügy-baleset-bulvárra szakosodott szenczióhajász, kattintásvadász portált akarnánk működtetni.

Ilyen helyzetben a fentebb vázolt küldetéssel azonosulónak kötelességük kihasználni minden adandó lehetőséget. Igen, folyamatosan azt hallani, hogy a politika mennyire kihasználja a médiát, de legyen egyértelmű: a sajtó is ki tudja használni, sőt a mai romániai magyar társadalmi valóságban – természetesen a szigorúan lezsongezett szabályokból, beleszólási vörös vonalaktól nem engedve – kötelezően ki kell használnia a politikát, helyi, bukaresti, budapesti, brüsszeli forrásokat, támogatásokat, közpénzt egyaránt. Mindent, ami él és mozog. Pontosan azért, hogy elláthassa, elvégezhesse azt a fajta közszolgálatot, amely messze, de messze túlmutat holmi mulandó, vagy éppen menthetetlenül berögződött elvi-politikai csatározásokon, szemellenzöknön, skatulyákon. Mint ahogy túlmutat a (sajtó)szabadság és a (sajtó)függetlenség ideáival álságosan dobálózó, azokat kisa-játítók egy az egyben politikai (elvakultan, vérbe borultan ellenzéki) indíttatású vádaskodásain, pillanatnyi erkölcsi-szakmai-politikai haszonszerzési szándékain is.

Merthogy a mi helyzetünkben mindezeknél eleve sokkal, de sokkal fontosabb, hogy minél többen olvassanak, olvashassanak magyarul, erdélyi magyar szemszögből, erdélyi magyarok által erdélyi magyaroknak igényesen megírt cikkeket Romániában. Ehhez pedig mi kellünk: az erdélyi magyar sajtó. Piaci alapon működve vagy mesterségesen fenntartva, ilyen szempontból tökéletes: minél szerteágazóbb, változatosabb formában, jól, békében megférve egymás mellett. Hogy bárki kénye-kedve szerint válogathasson, lapozhasson, katinthasson, kapcsolhasson.

Csak hogy ez magától nem megy. Egyre erőteljesebb, a nyomtatott sajtó sajnálatos, ám várható halálán jócskán túlmutató leépülés fenyeget Erdélyben. Vagy mint nálunk: már meg is történt. Ez már több mint intő jel, több mint kiáltó szó. Látnia, hallania kell ezt újságíróknak és olvasóknak, támogatóknak és támadóknak, vállalkozóknak és befektetőnek, közéleti személyiségnek és döntéshozóknak, kormánypártinak és ellenzékinek egyaránt.